

BOETSEREN MET VERF

JACOB MARIS (1837-1899)

Als geen ander wist Jacob Maris de zilvergrijze tonen van een Hollandse bewolkte dag vast te leggen en combineerde deze met diepe bruinen, okers en een enkele toets van kleur. Hij schilderde vooral landschappen en stads- en strandgezichten, overweld door imposante wolkenluchten. Internationaal kende Maris, een van de belangrijkste schilders van de Haagse School, groot succes: zijn werk werd niet alleen verkocht in Nederland, maar ook in andere Europese landen en in Noord-Amerika. Zijn schilderkunst hangt nu in alle belangrijke musea van ons land, Groot-Brittannië, Frankrijk, Canada en de Verenigde Staten. Bovendien is er in de internationale kunsthandel nog steeds sprake van een grote belangstelling voor zijn werk. Simonis&Buunk Kunsthandel in Ede heeft vanaf het begin van haar bestaan, naast werk van andere belangrijke Haagse Scholers als H.J. Weissenbruch, H.W. Mesdag, Anton Mauve en Willem Roelofs, schilderijen van Jacob Maris te koop aangeboden; een keuze uit de huidige collectie wordt hier gepresenteerd. Steeds is gebleken dat er een grote schare liefhebbers van Maris' schilderkunst is. Terecht is er nu dan ook een overzichtstentoonstelling aan zijn oeuvre gewijd, vanaf 7 maart te zien in Museum Jan Cunen in Oss, en eerder in het Teylers Museum in Haarlem.

Afbeelding 1

Afbeelding 2

Afbeelding 3

Afbeelding 4

PARIJS' KEURSLIJF

De Haagse kunsthandelaar Vincent van Gogh (1820-1888), oom en naamgenoot van de beroemde schilder, stond aan de wieg van Jacob Maris' internationale carrière. Van Goghs zakelijke contacten met de invloedrijke Parijse kunsthandelaar Adolphe Goupil - hij was vennoot van diens toonaangevende kunsthandel Goupil & Cie - leidden ertoe dat Jacob zich in 1865 voor een aantal jaren in Parijs vestigde, verzekerd van opdrachten van de Franse kunsthandelaar. Dit had wel als nadeel dat hij de eerste jaren hoofdzakelijk voor de handel moest schilderen. Maris 'produceerde' in deze tijd dan ook vrijwel uitsluitend figuurstukken en aanverwante thema's, voornamelijk de indertijd populaire 'italiennes': jonge meisjes in Italiaanse klederdracht (zie afb.6). Dit genre had hij al op de Haagse Teekenacademie leren schilderen bij Johan Philip Koelman, en in Parijs verfijnde hij deze vorm van figuurschilderen bij de destijds zeer bekende kunstenaar Ernest Hébert, bij wie hij enkele maanden in de leer was en die gespecialiseerd was in deze fijn geschilderde Italiaanse volkstypes. In 1866 debuteerde Maris met een 'Petite fille italienne' op de Parijse Salon, ingebracht door Goupil.

OMMEKEER EN TERUGKEER

Maris leek zich door zijn opdrachten voor Goupil in de Franse hoofdstad te ontwikkelen tot figuurschilder, maar rond 1868 begon hij opnieuw belangstelling te krijgen voor het landschap. Dit onderwerp had hij ook al in Nederland geschilderd, maar door zijn werk voor Goupil was het naar de achtergrond verdwenen. Zijn terugkeer naar het landschap werd ongetwijfeld geïnspireerd door het werk van de eigentijdse Franse schilders van de School van Barbizon. In datzelfde jaar 1868 ontdekte de Engelse kunsthandelaar Henry Wallis op de Parijse Salon de kwaliteiten van Maris als landschapschilder. Wallis was van 1867 tot 1889 eigenaar van de toonaangevende kunsthandel The French Gallery in Londen, en een belangrijk afnemer van Jacob Maris' werken. Goupil toonde op genoemde Salon voor het eerst een landschap van Maris, 'Herderjongen aan de rivier', dat door Wallis werd gekocht. Gesteund door deze aankoop door de Engelse kunsthandelaar neemt de schildersloopbaan van Jacob Maris een fundamentele wending. Hij kiest definitief voor het landschap als hoofdthema, en het figuurschilderen beperkt zich tot kleine schilderijtjes van zijn vrouw en kinderen.)

In de lente van 1871 keert Jacob Maris met zijn gezin terug naar Holland. *Het strand bij Scheveningen* (zie afb.2) is een van de eerste werken die Jacob Maris na zijn terugkeer uit Parijs moet hebben gemaakt. Kinderen spelen met een bootje, verderop zijn mensen aan het pootjebaden en in de bruisende branding naderen vissersschepen de kust. Dit heeft de weidse en winderige atmosfeer van het Hollandse

Afbeelding 5

strand, met het geluid van aanrollende golven en krijsende meeuwen. Doet het heldere en krachtige koloriet nog denken aan zijn Parijse figuurstukken, thematisch is er sprake van een oer-Hollands strandtafereel.

GEBOETSEERDE WOLKENLUCHTEN

In Nederland wordt Maris' schilderkunst - heel anders dan de lieflijke Parijse figuurstukken en interieurvoorstellingen - aards en atmosferisch, gewijd aan strand-, stads- en vergezichten, wolkenluchten en ... verf. 'Ik denk in mijn materie' heeft hij eens gezegd. Maris koesterde de verf 'als de beeldhouwer de klei, die hij met wellust doorwoelende, tot voor hem levende gestalten boetseert', zoals zijn schilder-vriend Theophile de Bock in 1902-'03 schreef in zijn monografie over Jacob Maris. Kenmerkend voor zijn rijpe werk

Afbeelding 6

zijn de rijke, pasteuze structuur van de verf en de brede, royale toets waarmee hij eenvoudige en krachtige composities neerzet. Over zijn werkwijze is geschreven: 'Men zegt dat hij eerst schildert en dan pas tekent. Hij zet de verf er dik op, metselt, rommelt en knoeit en langzamerhand ontstaat dan een harmonie van kleuren en worden de grote lijnen vastgelegd. Pas dan maakt hij zijn figuren met een levendige en dunne penseelstreek af. Maar die finale toets is met meesterhand gezet en het hele werk is tenslotte zo solide als de meest strakke tekening.' Maris' kleurgebruik wordt soberder, tonaler en meer gericht op de stemmingsbepalende wolkenluchten. *Wolk effekt* (zie afb.4) is een van zijn meest atmosferische werken, opgebouwd uit oneindig veel zilveren tinten, met als grootste kleuraccenten het blauw in de lucht en de roodbruine daken op de oever. Grijs en breed zwellen machtige wolkenformaties

aan boven een stille plas, met ranke masten aan de oever, en op het water een roeier en wat zeiltjes. Hier heerst 'de regering van het grijs', zoals Jacob van Santen Kolff in 1875 de schilderkunst van de Haagse School typeerde.

BOMMEN OP HET STRAND

Jacob Maris hield van zwaarbewolkte grijze luchten, maar ook van vederlicht uitwaaiende wolkenflarden, zoals in *Bomschuit op het strand* (zie afb.5). Een eenzame vissersschuit ligt op de kust met de steven naar zee gericht. Alleen een klijnezetter te paard is in de buurt. De donkere platbodem vormt een krachtig baken in een 'oceaan' van grijsblauw, met een forse mast die het luchtruim doorklieft en een wapperend rood vaantje in top. Maris schilderde meerdere malen een enkele bomschuit of visserspink op het strand of in zee. Het was zelfs een van zijn favoriete thema's. Bomschuiten waren typisch Scheveningse vaartuigen. Terwijl elders aan de Hollandse kust na 1866 werd gevaren met zeilloggers, bleef Scheveningen tot de havenaanleg in 1904 aangewezen op de platte bomschuit, die door paarden het strand werd opgetrokken. Vanuit Den Haag trok Maris regelmatig naar het Scheveningse strand om ze te schetsen en ze vervolgens in zijn atelier op het doek te zetten. Zowel het Rijksmuseum in Amsterdam als het Haags Gemeentemuseum hebben een voorstelling vergelijkbaar met het hier afgebeelde schilderij. De bomschuit van laatstgenoemd museum wordt zelfs beschouwd als een 'icoon' van de grijze periode van de Haagse School.

STEDENBOUWER

Waren landschap, strand en zee een frequent onderwerp, ook zocht Maris regelmatig in of in nabijheid van de stad zijn schildersmotieven. Zo schilderde hij bijvoorbeeld in de directe omgeving van zijn Haagse atelier, en de warmoezenierstuintjes bij de hofstad waren meerdere malen hoofdonderwerp van een schilderij. Ook Amsterdam, Dordrecht, Schiedam (zie afb.3) en andere water- en molenrijke steden werden door hem vereeuwigd. Daarnaast ontstonden er fantasiesteden, veelal onder zware wolkenluchten, waarbij soms herkenbare architectuur naar eigen inzicht werd samengevoegd. Maris zag in deze imaginaire steden geen portretten maar 'karakterbeelden' en meende: 'waarom zou ik zelf mijn eigen steden niet mogen bouwen?'. Het riviergezicht speelt vanaf eind jaren '60 een belangrijke rol in zijn oeuvre, later vaak gecombineerd met een stadsgezicht. Onlangs verwierf Simonis&Buunk in het buitenland een panoramisch Dordts riviergezicht *Schepen op de Merwede* bij Dordrecht (zie afb.3). Hij schilderde het stadssilhouet gezien vanaf de rivier, met de karakteristieke stompe toren van de Grote Kerk als zonbelicht baken. De stroom

breed en grijs op de voorgrond, drukbevaren met vrachtschepen, en aan de overzijde van het water de contouren van de stad, alles bekrond door een typisch Hollandse wolkenlucht. Ook hier de grove, 'geboetseerde' toets en het donkere, tonale palet, zo kenmerkend voor de latere schilderwijze van Maris.

EERBETOON

Een schok ging in de zomer van 1899 door de internationale kunstwereld toen bekend werd dat Jacob Maris op 7 augustus in Karlsbad, waar hij voor een gezondheidskuur verbleef, was overleden. In binnen- en buitenland werden herdenkingstentoonstellingen georganiseerd en wijdden tijdschriften necrologieën, andere artikelen en speciale edities aan de schilder, een van de succesvolste kunstenaars van zijn tijd. Zijn rijke oeuvre, een eerbetoon aan het Hollandse landschap en haar wolkenluchten, kent tot op de dag van vandaag vele liefhebbers.

1) Maris was in 1867 getrouwd met Catharina Hendrika 'Katrien' Horn, en in Parijs werden vier kinderen geboren: Guillaume (1868), Henriëtte (1869), Catherine (1870) en Anna (1871). Later in Den Haag volgden Willem Matthijs (1872), Anna (1875), Jacob (1876), Matthijs (1878) en Maria (1882).

Afbeelding 8

Afbeelding 7

Afbeelding 1

Bomschuiten op het strand, olie/paneel, 23 x 31 cm, gesign. r.o. en gedat. '72. Part. coll., voorheen Simonis en Buunk Kunsthandel, Ede

Afbeelding 2

Het strand bij Scheveningen, olie/doek: 22 x 35,8 cm, gesign. l.o. en gedat. 1871

Afbeelding 3

Schepen op de Merwede bij Dordrecht, olie/doek: 58,7 x 89 cm, gesign. r.o.

Afbeelding 4

Wolk effect, olie/doek: 38,2 x 60,1 cm, gesign. r.o. en gedat. 1877

Afbeelding 5

Bomschuit op het strand, olie/doek: 44 x 29,8 cm, gesign. r.o.

Afbeelding 6

Italiënne, olie/doek: 14,4 x 12,2 cm

Afbeelding 7

Bomschuit in de branding, olie/doek: 23,8 x 31,4 cm, gesign. r.o.

Afbeelding 8

Twee bomschuiten op het strand, aquarel, 39 x 22 cm, gesign. l.o. Part. coll., voorheen Simonis en Buunk Kunsthandel, Ede

Alle afgebeelde schilderijen komen uit de collectie van Simonis&Buunk Kunsthandel, Ede, met uitzondering van afbeelding 1 en 8.

Voor verdere informatie en prijzen:
Simonis&Buunk Kunsthandel
tel. 0318-652888
www.simonis-buunk.nl